
DE LA PROTECCIÓ D'ESP AIS A LA GESTIÓ DEL TERRITORI

Ramon Folch

Doctor en biologia.

*Consultor en Gestió Ambiental
de la UNESCO*

Senyor president de la SCOT, senyor alcalde de Sant Feliu, membres de la mesa, senyores i senyors:

Permeteu-me, en primer lloc, de saludar-vos amb tota cordialitat i permeteu-me també que us manifesti la meva satisfacció en veure que entorn d'aquest tema s'apleguen tantes persones. Permeteu-me, semblantment, que manifesti el meu agraïment a la SCOT per brindar-me l'oportunitat d'adreçar-me a tots vosaltres, a l'Ajuntament de Sant Feliu per haver volgut acollir-nos i a tots vosaltres pel fet de ser aquí.

Però permeteu-me, també, que us manifesti el meu fastiguejament pel fet de veure com tants esforços es van destinant reiteradament, recurrentment, a anar parlant sobre coses que haurien d'estar ja parlades i anar esmerçant en definitiva esforços que valdria més esmerçar a fer les coses de què parlem, en comptes de parlar-ne, només. El senyor Pou ha començat la seva intervenció recordant-nos que aquest famós Pla d'Espais d'Interès Natural arrenca d'una disposició recollida per una llei aprovada l'any 1985. Una operació d'aritmètica simple ens demostra que ja fa set anys que s'arrossega. Set anys, en un país amb moltes assignatures territorials pendents, és massa. De fet, set anys són sempre massa per a la tramitació d'alguna cosa, però si a més a més un té pressa, és moltíssim, és netament un temps excessiu.

El senyor Carceller ens ha dit que el Pla va quedar pràcticament enllestit aproximadament entre l'any 88 i l'any 89, és a dir, que entre decidir-se a fer-lo i exposar-lo a informació pública van passar tres o quatre anys. Això em sembla relativament raonable, potser una mica massa, però relativament raonable. Però el que ja no m'ho sembla tant és que n'hagin passat quatre més, quasi quatre més, en reunions com aquesta i altres d'infinítament més avorrides. Fa un any aproximadament, l'últim tràmit processal obligatori, que era el dictamen no vinculant però tanmateix informatiu, d'acord amb el que la mateixa llei preveu, de dos organismes consultius, més ben dit, d'un organisme consultiu i d'un altre que també té funcions consultives, em refereixo al Consell de Protecció de la Natura per una banda i al Centre

de la Propietat Forestal per una altra, ja van ser fets; així que podem dir, sense cap mena d'exageració, que ara fa un any que no falta res perquè el pla sigui aprovat o desestimat. Penso francament que això ja és massa. De fet, ara que el Barça ha guanyat la Copa d'Europa, ara només ens deu quedar l'aprovació del PEIN com a cosa pendent...

Aquest vespre tancarà l'acte el conseller de Medi Ambient, Hble. Sr. Albert Vilalta, pel qual sento una especial admiració i amb qui tinc una amistat personal de fa molts anys, però no puc estar-me de dir, —després també li ho diré—, que és efectivament això: el conseller de Medi Ambient. És a dir, que encapçala un departament que no existia en el moment d'iniciar-se la confecció del Pla, un pla que contempla futures, o en algun cas ja efectives, zones protegides, que per un misteriós voler dels déus no forma part de les competències del seu Departament. Però és ell qui n'empeny la tramitació, i és ell qui ara és aquí. Quan la Societat Catalana d'Ordenació del Territori ha considerat oportú de demanar-li, i ell també ha considerat oportú d'acceptar-ho, que vingui a cloure aquest acte, em penso que ha fet un acte de lògica i de correcció acadèmica, però el que és evident és que no ha fet un acte de coherència administrativa, tenint en compte que ni aquest Departament en va iniciar la redacció, ni sembla que en durà molts aspectes de la seva hipotètica execució.

Algú pot pensar: «quina mala idea que té aquest senyor». No és cert, sóc una persona més aviat educada i de tirat afable, el que passa és que també sóc una mica desvergonyat. En tot cas, em limito a posar en relleu la realitat. Si la realitat és ofensiva, qui en sigui responsable, que se'n faci. Totes aquestes coses em semblen poc presentables. Les dic, però no les he fetes jo, i m'agradaria que qui les hagi fetes s'expliqui, però no hi ha manera. Així és que no tinc cap inconvenient a fer de fotògraf de la realitat, tot demanant que no es mati el missatger quan el missatge no resulta agradable.

Què us voldria explicar avui? Com que el senyor Xavier Carceller ja ens ha comentat aspectes tècnics diversos del Pla, a mi m'agradaria més aviat posar l'èmfasi en una sèrie de consideracions que en definitiva no tinc cap inconvenient que vulgueu considerar morals o filosòfiques perquè al capdavall, com també el senyor Tomàs Pou ja ens ha dit al començament evocant Joaquim Costa, de lleis ja en tenim, el que ens falta és aplicar-les. Això és una manera com una altra de venir a dir que el problema no és tant de llacuna en el nostre dret positiu, com d'escassa moralitat pública de les nostres actuacions com a col·lectiu.

1. Percepció i escala de valors

M'agradaria parlar-vos, concretament, per una banda, del que en podríem dir percepció i escala de valors aplicada a l'anàlisi del territori, cosa que ens pot ajudar a entendre les diverses actituds que aquesta inacabable tramitació del PEIN ha anat suscitant. M'agradaria, també, que junts reflexionéssim a propòsit del que en podríem dir la residualització de l'espai natural en un país molt humanitzat com és el nostre i que, per tant, de retruc, compreguéssim quin és el marc objectivament limitat en què s'ha de moure un pla com el PEIN. M'agradaria que penséssim junts, també, sobre els objectius que un pla o uns plans o unes directrius de protecció poden tenir en el marc d'unes convencions culturals x, que són les que afecten el nostre país en aquest moment i, en definitiva, que reflexionéssim junts una mica sobre què significa governar, què significa gestionar el territori.

Si quan una persona assisteix a un debat no hi va amb la deliberada voluntat de voler-ne sortir pensant una mica diferent de com ha pensat quan ha entrat, val més que no hi vagi. L'actitud positiva en tots els canvis d'impressions està, al meu entendre, a exposar clarament els propis punts de vista i, encara més, a escoltar atentament els punts de vista de l'oponent, per veure si denuncien febleses dels propis. Si del que es tracta és només de convèncer l'oponent, llavors això no és un debat, sinó una lliçó, més o menys magistral. Com que avui tenim un debat per davant crec que val la pena que aquesta operació de reflexió conjunta i intercanvi de punts de vista es produeixi. A més, penso que això ens convé molt com a col·lectivitat, sincerament.

Avui aquí hi ha persones que representen entitats preocupades per la utilització del territori, entitats si voleu dir-ne proteccionistes o ecologistes, qualificats representants de l'Administració pública local (alcaldes, per exemple), hi haurà representants de l'Administració pública d'altres nivells (fa un moment evocàvem la persona d'un conseller del Govern de la Generalitat), hi ha professionals, hi ha propietaris del territori, etc., i és natural que aquestes persones no tinguem els mateixos punts de vista. Aquest és un país petit, però tanmateix és un país. Això no és una pena. Aquesta mentalitat d'intentar arribar a governar el país, o bé per imposició absoluta dels criteris propis, o bé per aspiració a compartir tots la mateixa idea, penso que és completament fora de fogó. Qualsevol col·lectivitat humana com la nostra, com la gent que hi ha ara aquí, té necessàriament diversitat de punts de vista i d'enfocaments, i penso que qualsevol actitud de govern ha de partir de l'acceptació d'aquesta realitat.

Jo crec en el principi de la tensió dialèctica. Crec que governar és instal·lar-se en una tensió dialèctica fèrtil, civilitzada i respectuosa; però tensió al capdavant, que no vol dir baralla. Vol dir, ni més ni menys, tensió, com en arquitectura. Els edificis s'aguanten perquè les tensions existeixen entre els materials. Perquè no hi hagi tensions entre els materials i alhora no s'ensorrin les construccions el que hem de fer és fer una pila de rocs, però si volem construir habitacles hem de crear tensions entre les bigues, entre els peus drets i entre els arcs de descàrrega. I així és com es fa un país, ordenant constructivament les tensions, no prenent abolir-les, i encara molt menys prenent ignorar-les.

La primera cosa, si això és veritat, i a mi em sembla que ho és, que hem de tenir present és que quan contemplem el territori compartit, el percebem d'una manera diferent, i per definició percebre és estrafer la realitat. *Percebre* vol dir interpretar a la llum dels nostres prejudicis, és a dir, dels nostres judicis previs. *Prejudici* vol dir això, intepretar la realitat a la llum d'aquests judicis previs nostres. A la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Madrid es va fer un estudi, dirigit pel professor Fernando González Bernáldez, sobre la percepció del paisatge en l'àrea de Madrid. Era una enquesta que pretenia posar en relleu com veien, interpretaven i valoraven el paisatge d'aquesta zona els diversos agents socials que hi vivien, és a dir, si fa no fa persones comparables a les que ara som en aquesta taula: administradors, pagesos, ciutadans urbans, professionals, etc. El més interessant d'aquest estudi és que va posar en relleu l'existència d'una jerarquia de valors establerta per aquests diversos agents socials completament diferent. Els pagesos valoraven com a positives coses que d'altres agents socials no valoraven en absolut o fins i tot valoraven com a netament negatives. Si voleu que descendeixi a un terreny casuístic i anecdòtic més immediat, diumenge passat era als aiguamolls de l'Empordà, i em comentava una persona molt vinculada a la seva gestió que uns canals de rec que travessen aquella àrea i sempre havien estat considerats per la direcció del parc com una nosa i com un element més aviat enlletgidor, havien desvetllat l'entusiasme més absolut d'un arquitecte que havia visitat els Aiguamolls i que els veia com un important element vertebrador del paisatge. De manera que aquell senyor veia una espina dorsal on l'altre veia una ganivetada paisatgística. Hem d'admetre que això és així: cadascú percep les coses d'una manera diferent.

Quan intentem, per tant, iniciar un procés de protecció del territori ens hem de preguntar, en primer lloc, què estem protegint: el territori o la nostra percepció del territori. La percepció no és la informació, la informació són les dades, és la fenomenologia; la percepció és la manera com nos-

altres l'ordenem dins el nostre cap, la valorem, la jerarquitzem. Per això, és un exercici molt positiu posar-se d'acord a fer la llista de les coses que cadascú veu i vol protegir a fi d'ajudar els altres a comprendre «les raons i parles diverses», com diu Espriu a propòsit d'un altre tema. Ara fa un moment, per exemple, a propòsit de la platja del Castell, un dels assistents comentava, amb un criteri que jo probablement comparteixo, que determinats agents socials la volen «degradar» (em sembla que aquesta ha estat la paraula utilitzada). Però els que ho volen fer no diuen que la volen degradar, diuen que la volen «construir». No pretenc oficiar una cerimònia de la confusió; vull justament fer veure que la confusió és prèvia a la cerimònia i que la cerimònia precisament és la de l'aclariment d'aquesta confusió prèvia, i que si no tenim el valor de dir que les coses són així i que els nostres punts de vista ara en aquesta sala són diferents de partida, no ens arribarem a entendre. No es tracta de fer aflorar la veritat, ja que la veritat no existeix. Es tracta de crear una veritat per consens entre tots. No preexisteix la correcció del PEIN ni de cap altre pla; només existirà en el futur l'acord entorn d'una cosa que tenim per fer.

Un pla, igual que un país, fonamentalment és un projecte de futur, no una justificació de passat. Agafem el cas dels boscos a Catalunya. Les percepcions que tenen els propietaris forestals, àmpliament representats en aquesta sala, són netament diferents de les de determinades entitats protectionistes o de determinats usuaris lúdics, ambdós àmpliament representats en aquesta sala també, perquè per uns és una part del patrimoni del país o el teló de fons on es desenvolupen les seves passejades, mentre que pels altres és un bé, un recurs, un element, a vegades fins i tot lligat a la pròpia tradició familiar de subsistència, d'obtenció de recursos. Hem d'admetre que això és així. Després, el programa s'acaba d'enterbolir quan hi entrem els professionals ampul·losament anomenats *científics*. En un clar abús de les nostres funcions, hem introduït amb contundència abassegadora la irrefutable argumentació de les anomenades *raons científiques*, que la major part de les vegades són les «raons dels científics», que és una altra cosa molt diferent. Una raó científica és una raó que sorgeix d'aplicar el mètode científic en la realitat. Les raons dels científics són les posicions que, en analitzar la realitat, adopten o adoptem els científics. Són dues coses ben distintes i el fet és que moltes vegades les raons esgrimides pels científics són molt poc científiques, perquè han analitzat la realitat d'una manera molt parcial. Així és que en tot aquest panorama penso que res no és tan interessant com començar per admetre que el país és molt divers, que el percebem tots plegats d'una manera molt distinta i que no es tracta de fer veure qui té raó, sinó entorn de quin projecte ens posem d'acord. Això també valdria per a la política, naturalment, però ara en

concret estem parlant d'un aspecte acotat dins aquesta realitat que és el territori i d'una manera encara més específica d'un concret pla identificador dels espais naturals d'interès.

Però és clar: quin interès?, per a qui?, per defensar què? Deixeu-me que us digui una cosa: si únicament mirem el nostre país, per més atentament que ho fem, per més que ens hi fixem, com el mussol de l'acudit, podem arribar a veure molt poques coses, si no tenim la perspectiva necessària. Hem de saber contemplar, per exemple, la nostra entrançable, però tanmateix considerable, petitesa. Som un país petitó, i la comprensió dels fenòmens que el regeixen no pot desprendre's de la seva anàlisi local. En aquest sentit, he de dir que som un país tan extraordinàriament humanitzat, a més a més de petit, que si un observador exterior es veiés obligat a fer el PEIN d'Europa podria arribar a passar que Catalunya ni hi sortís. Què vull dir amb això? Vull dir que hem d'entendre que per raons d'estratègia nacional —i quan dic «nacional», vull dir *nacional*— és normal que endrecem el que tenim. És obligat, per ser exactes. Però per raons d'estratègia mental és bo que sapiguem que no tenim gran cosa. Per què? Doncs perquè som sis milions, que no és gaire, però, només en 37.000 km², que és molt menys. I a més a més, hi vivim des de fa alguns mil·lennis (no tots sis milions, tanmateix, però en fi...).

2. Residualització de l'espai natural

Com és Catalunya? Catalunya bàsicament és un país petit, extremament afectat per un procés secular d'humanització. En contemplar els mapes que tan amablement ens ha projectat el senyor Xavier Carceller, ens hem pogut adonar que la immensa part d'aquests espais inclosos en el PEIN eren els espais marginals de Catalunya, és a dir, allò que està per damunt d'una cota impossible o per sota d'una cota inutilitzable. No són tant els espais d'interès natural, com el que queda dels espais que haurien estat naturalment interessants. Aquesta és la realitat que hem de tenir present; no la podem perdre de vista mai, en cap moment. En aquest petit territori, des de fa molts segles l'home s'hi instal·lat de la millor manera que ha pogut, que és artificant primer, rompent després totes les zones forestals de plana (que ara són conreus seculars integrats completament a l'únic paisatge que som capaços d'imaginar ja en aquests moments), concentrant els seus nuclis de població en aquestes àrees més aviat de plana, si pot ser properes a zones d'aigües fluents o d'aigües emergents, concentrant-la també, encara si pot ser, arran de mar (en la mesura que el mar és un sistema de comunicació, una via de comunicació gratuïta, prèvia a qualsevol inter-

venció humana, una carretera ja construïda, una miqueta procel·losa, però tanmateix ja construïda, sense manteniment) i, a més a més, explotant tota aquesta zona residual o marginal que li quedava enllà de l'espai transformat, de l'espai conreat. Així, en definitiva, al revés del que pot passar al Canadà, per posar un cas extrem, quan en un moment històric determinat, al final del segle XX, decidim protegir els espais relativament poc humanitzats, el que estem analitzant en rigor és allò que resta del que havia estat el territori i que en molts aspectes, fins i tot els naturalístics, no hauria estat el que hauríem protegit mil-cincents o dos mil anys enrera, si ens haguéssim trobat amb un territori verge. Hem de ser conscients d'això.

Si haguéssim volgut protegir uns boscos esplèndids, els més esplèndids boscos de Catalunya, mil o dos mil anys enrera, probablement els hauríem anat a buscar al Vallès, potser. O potser els hauríem anat a buscar a la plana del Baix Empordà, però amb seguretat no els hauríem anat a buscar a dalt les Gavarres, i per descomptat molt menys els hauríem anat a buscar en algun cim rocallós dels Pirineus. Aquesta és la realitat. Per què l'evoco? Doncs perquè aquesta protecció l'arbitra la població que viu i s'ha instal·lat en aquesta plana artigada, rompuda i conreada; aquesta protecció l'arbitra aquesta humanitat concentrada en aquests nuclis urbans litorals o propers a les ribes dels rius, i no podem, en definitiva, oblidar que estem protegint residus d'espai marginal. Una part important de les àrees protegides més populars en aquests últims anys —i consti que amb tot això que estic dient estic intentant fer un acte d'autocrítica, no pas de crítica sarcàstica de tercers, sinó d'actuacions que moltes vegades jo mateix he protagonitzat— són aiguamolls, marjals i tot allò que té totes les connotacions pejoratives imaginables en la literatura històrica catalana dels últims sis-cents anys. Diem: són molt rics en fauna. És veritat, sobretot respecte a aquests llocs que n'eren de rics i que ja no en són tant perquè hi ha conreus. Ara, donant la volta completament a aquesta argumentació meua, precisament perquè són espais marginals, no hem de menysprear-los, sinó que és l'última oportunitat que tenim per conservar aquestes quatre coses que ens queden. En tot cas, vulguem admetre que tenim un país extremament marcat per la presència de l'home i que els aspectes de protecció han de ser totalment actes pactats civilment, allunyats de les decisions absolutes que en un moment determinat pot fer el Govern del Canadà, per exemple, o pot fer el Govern de Kenya. No té res a veure. Nosaltres som una família que viu en un país molt petit i que ha decidit protegir un raconet d'aquest minúscul apartament superhabitat, cosa que no es pot fer si no és amb un consens entre els seus nombrosos pobladors. Val la pena, em penso, que retinguem aquest punt de vista.

3. Convencions culturals i objectius de la protecció

Hi ha hagut una evolució molt accentuada del pensament conservacionista d'ençà que les primeres mentalitats inquietes del final del segle XIX es van començar a llençar a la «palestra». Com neix el moviment proteccionista o conservacionista? Fem una mica de memòria. Intentem aprendre de la història, no per repetir-la, sinó per estalviar-nos-la, justament.

En primer lloc, neix com a resultat de la plus-vàlua de la societat industrial. Per dir-ho d'una manera taxativa i destrallera, hi ha un moment en què l'àmbit industrialitzat és tan ric que alguna cosa ha de fer per entretenir-se. La riquesa, la potència de la zona industrial autoritza a l'existència de personal investigador i desvagat que en comptes de treballar tot el dia es pot dedicar a pensar i, per tant, a analitzar i a comprendre la realitat que l'envolta. I aquest personal desvagat i pensant —tots els universitaris, com jo mateix—, en un moment de lucidesa, pagada pels altres, s'adona que aquesta mateixa societat industrial que l'alimenta destrueix en gran mesura l'entorn, i que li pot caure el cel al cap, com temien el gals. Inicia així un procés tens, naturalment, com tots, al final del s. XIX, de posar en valor tots aquests conceptes que avui dia són ja de domini públic. No pas per atzar, les primeres mesures de protecció sorgeixen justament als Estats Units. Ja és un tòpic sentir dir que els primers parcs nacionals neixen als Estats Units, que reuneixen totes aquestes característiques més el fet que els propietaris de les zones afectades eren els indis, les al·legacions i impugnacions dels quals no van ser tingudes gaire en compte... Aquesta és la realitat històrica. Però ho van fer bé, realment calia protegir aquestes àrees, i avui en dia ens congratulem que siguin d'alguna manera protegides. El pensament conservacionista, doncs, té un naixement relativament poc heroic. Però ha evolucionat molt amb el temps, fins a permetre enunciats com el d'aquesta intervenció meva d'avui: protecció d'espais i gestió del territori.

En un territori com el nostre, on de zones verges pràcticament no n'hi ha i d'indis tampoc no gaires, només uns plans de gestió territorial global ens poden donar com a corol·lari, no com a premissa, l'eficaç protecció de determinades zones. Voldria sotmetre a la vostra consideració la vàlida d'aquest enunciat: a Europa, i especialment a Catalunya, la protecció és un corol·lari de la gestió, no una premissa. Senzillament perquè la realitat és la que és. La protecció de què? Em penso, en primer lloc, que es tracta de la protecció de la diversitat. Aquest és un concepte que ha fet fortuna darrerament en biologia. Llegint els diaris, probablement heu tingut ocasió de veure que hi ha grans bufetades en aquests moments a Nairobi entre els dele-

gats governamentals que han de presentar alguns dels documents que s'han de discutir a la conferència de Rio d'aquí a quinze dies. Hi haurà bufetades a propòsit, precisament, del conveni de la biodiversitat. Els països del Tercer Món, per exemple, diuen que si els laboratoris farmacèutics han de continuar explotant segons quines espècies, o segons quins fàrmacs a partir de segons quines espècies que provenen del seu país, doncs que paguin un *royalti*, de la mateixa manera que ells han de pagar-ne un altre quan es tracta d'explotar segons quines tecnologies que provenen dels països del nord, posem per cas. Trobo que hi toquen força. Naturalment, els països més desenvolupats, els Estats Units al capdavant, no en volen ni sentir parlar. Per això la conferència de Rio serà un guirigall molt considerable, un galliner important. Aquesta serà la seva principal virtut, també voldria subratllar-ho: fer notar que existeix aquesta tensió. I posar en relleu la importància d'aquesta tensió és un primer pas per anar-la dominant, no abolint, que no l'abolirem, però per anar-la dominant, convertint-la en un arc de descàrrega, en definitiva.

4. Biodiversitat i homeòstasi territorial

El primer objectiu, per tant, de qualsevol pla de protecció d'espais en un àmbit com el nostre és la protecció de la diversitat, més que no pas la protecció de l'escenografia. Aprofito per dir que la major part d'aquests espais inicialment protegits pels primers moviments conservacionistes, tant els nord-americans com els britànics, que també tenen una història colonial recent ben coneguda, eren actituds de conservació escenogràfica. Protegien grans cascades, boscos immensos, paisatges esplèndids. En definitiva, protegien tot allò que després s'havia de convertir en una postal. Aquest criteri no es pot suportar durant més temps o en tot cas seria molt estret per a casa nostra. Allò que realment ens cal protegir és la diversitat, és a dir, tots aquells elements que contribueixen a l'homeòstasi dels sistemes naturals, allò que fa que un territori s'aguanti, en el fons, igual que un organisme. Qualsevol de nosaltres és el sistema cibernètic que a base d'anar sumant i restant els diversos *inputs* i *outputs* de cada un dels elements donen com a resultat final una cosa en equilibri dinàmic. Quan caïem malalts i rebem l'*input* negatiu d'un bacteri, suposem que s'introdueix en el nostre cos, hi ha tot un sistema homeostàtic que comença a reaccionar. Passen mil coses, i el resultat final és que guanya l'homeòstasi bacteriana i ens morim, o que guanya la nostra i es mor el bacteri. Tot això exigeix un sistema molt diversificat, de la mateixa manera que no existeix cap *soft* informàtic que doni un resultat satisfactori al seu usuari que no estigui integrat per elements molt diversificats.

Sense diversitat és impossible aconseguir això. Per això el manteniment de la biodiversitat és probablement l'objectiu principal, perquè és l'única garantia perquè el país tingui un sistema homeostàtic vàlid. Posaré un exemple potser més fàcil de comprendre. Unes granges, tinc entès que d'Osona, es dediquen a la cria de visons per a pelleteria, alguns del quals se'ls van escapar. Aquests visons s'han convertit actualment en un element inquietant per a tota la zona, perquè eliminades en el seu moment les feristes del país, n'han ocupat la plaça i són uns depredadors eficacíssims i terribles que estan provocant tota mena de problemes. S'ho mengem tot, per entendre'ns. En definitiva, el que ha passat és que els sistemes homeostàtics d'aquesta àrea no són capaços de reaccionar amb eficàcia per desaparició històrica de peces que hi havia hagut.

Contra més diversificat i més homeostàticament estable és un territori, més pot afrontar a totes les eventualitats que se li presentin. Val la pena començar-se a acostumar a pensar en aquests termes, perquè, si no, ens sembla que totes les mesures de protecció són —i a vegades estic d'acord que es dona aquesta circumstància— vel·leitats d'alguns ecologistes pertorbats o d'alguns científics incordiants. Els científics incordiants existeixen en totes les masses socials, i els ecologistes pertorbats també, però l'important és adonar-se que cal tenir un país diversificat i controlable homeostàticament. L'ús massiu de productes fitosanitaris en aquests monoconreus immensos, per exemple, de les ex-praderies nord-americanes s'explica perquè aquests sistemes han estat extremament simplificats en nom d'una mal entesa productivitat i reduïts aquests monoconreus immensos, on no es pot trobar, per entendre'ns, ni una farigola en diversos milers d'hectàrees, cosa que els converteix en sistemes d'una fragilitat enorme. És a dir, que no per raons ecologistes i paisatgístiques, sinó per raons econòmiques, avui dia hom es planteja d'introduir elements de diversificació.

En definitiva, estan aconseguint obtenir l'homeòstasi per una via sofisticada, tecnificada i indirecta. L'agricultura és un pacte entre els diversos predadors, dels quals el més important som nosaltres (nosaltres som un predador: ens emportem tota la collita, què voleu més predador que això). Si ens prenem la molèstia extraordinària de prescindir de tots els nostres aliats naturals, en un acte d'arrogància molt humana, per altra banda, l'únic que fem es pagar la festa. Per tant, si no voleu tenir raons ecològiques per mantenir la diversitat, tingueu-les econòmiques. L'actitud, no arrogant, sinó intel·ligent, és establir un càlcul de màxims i mínims, i dir quan despenem fent-ho d'aquesta manera, quant ens costa fer-ho d'aquella altra, què hi perdem per aquest costat, què hi guanyem per l'altre: el balanç més elevat serà l'econòmicament més rendible. I aquest balanç més elevat passa

necessàriament pel manteniment dels sistemes homeostàtics, senzillament perquè no es paguen, perquè són de franc, perquè ja hi són al territori. Per tant, protegir aquesta capacitat homeostàtica del territori és l'objectiu principal, i un pla com el PEIN, dins les seves limitacions potser fins i tot sense pensar-ho, proposa això. Es proposa garantir les quotes de biodiversitat encara existents en aquest territori tan trinxat.

Per això, després d'haver posat aigua al vi, ara poso vi a l'aigua. Per això, després d'haver fet notar que estem protegint els parracs de territori que ens queden després de dos mil anys d'humanització, també estic dient que són ja definitivament imprescindibles, si és que volem mantenir un territori mínimament diversificat. Per això, també, una de les objeccions de fons, una de les al·legacions de fons en termes de fisiologia del territori —no de legítims interessos dels seus habitants, que aquest és un altre tema—, en termes de fisiologia del territori, és que el Pla no connecti els espais entre ells. I per això em sembla molt bé que hi hagi ara aquesta voluntat, ens ho acaba de dir el senyor Carceller, a través dels sistemes fluvials o el que sigui, d'anar interconnectant sistemes. Perquè aquests mecanismes d'homeòstasi puguin funcionar, els dipòsits d'informació, els dipòsits de diversitat que són cada un dels espais, han d'estar intercomunicats. Sinó, no serveix per a res, o serveix de poc. En el fons és fàcil d'entendre, si s'hi rumia una miqueta: si creem un parc de bombers a Vic, però no hi ha una carretera que els pugui transportar a Manresa en cas d'incendi, l'única cosa que podran fer és patir molt si crema l'altra població...

També voldria afegir, tanmateix, que en aquesta anàlisi global no podem excloure alguns valors típicament humans, perquè són valors associats a la bellesa. Hi ha una incoherència extraordinària entre argüir motivacions de riquesa, d'economia pròspera, de desenvolupament i no poder-les associar a situacions de benestar. Ser rics a costa de ser lletjos és un bunyol. Ser rics a costa de destruir l'espai en el qual gaudir d'aquesta riquesa és un disbarat, i això s'ha de poder dir amb contundència. Per què comprem aquesta peça de roba i no aquella altra? Ser ric i anar tacat és una incoherència. En aquest moment tenim un país cada vegada més ric, però cada vegada també és una mica més llàntia. M'agradaria que aquest component fos incorporat a l'algorisme d'aquesta anàlisi que estem fent. No és una bestiesa.

5. Consideracions finals

Permeteu-me que, ja acabant, faci notar la incorrecció d'algunes equivalències que sovint es donen per bones en el nostre llenguatge. La prime-

ra: verge i natural. *Verge* i *natural* no són conceptes correlatius. Per ser exactes, al nostre país d'àmbits de natura verge no en queda cap. No pocs, no: cap. Es pot afirmar d'una manera rotunda. Però queden molts àmbits relativament naturals, és a dir, àmbits l'existència dels quals es manté amb una intervenció baixa, o en aquests moments nul·la, de l'activitat humana. Per tant, tampoc no es poden desqualificar moltes actituds de protecció d'espais dient que, de verge, no en queda res. Això no vol pas dir que no hi hagi moltes zones naturals.

Una altra equivalència falsa és la de *construït* i *malmès*. És una penosa realitat que l'activitat constructora dels darrers anys ha estat associada a unes conseqüències destructores per al territori o per al paisatge, cosa que no deixa de ser una paradoxa gairebé *in terminis*: com es pot destruir, construïnt? Doncs bé, hem estat capaços de fer-ho. Però això no necessàriament ha de ser així. És més, molts dels valors que el mateix PEIN pretén posar en relleu estan associats a activitats constructores prèvies. Constructores de paisatges, naturalment. Determinats àmbits serien elements extraordinàriament significatius d'aquesta realitat: tots ens extasiem davant la bellesa de la Cerdanya, per exemple, i la Cerdanya és un paisatge construït, de cap a peus. Catalunya és un paisatge construït tota ella. Per tant, també convindria no pensar que qualsevol activitat constructiva comporta una destrucció. No necessàriament, bé que és cert, malauradament, que moltes activitats constructives l'han comportada en els darrers anys. Això tant és així, per exemple, que hem arribat a abominar el terme *urbanitzar/urbanització*, cosa que no deixa de ser penosíssim. Sovint hem mal construït en espai no construïble, i d'això n'hem dit una zona urbanitzada. Vet aquí una corrupció de llenguatge espantosa. Una zona urbanitzada és una zona que decanta la quinta essència d'allò que la ment humana més avançada pot fer, que és posar ordre en l'espai. Quan a través de la construcció desendrecem i desordenem estem fent un acte intrínsecament contrari a l'esperit intel·ligent humà, però no podem admetre que no som capaços d'ordenar construïnt. Com a principi, penso que seria un error greu partir d'aquesta base. Això seria tant com pensar que només podem viure en un món ordenat, si ens fem dins d'una cova.

Què és governar la realitat? Governar la realitat és construir convenientment. Penso que el problema amb què s'enfronta el PEIN no és tant quines coses es fan en el territori, sinó si es fan bé o es fan malament. Abans hi ha hagut una persona del públic que ha fet notar com determinades instàncies no lligades al sector públic, sinó de la societat civil, poden contribuir a tirar endavant aquestes idees. Això és fonamental, és capital. Governar és liderar un procés il·lusionat de construcció civil, que només pot

ser, però, protagonitzat per tots els elements governats. Governar no és manar els administrats, és encarrilar l'activitat dels administrats. Per això el PEIN només pot anar bé, i qui diu el PEIN diu totes les altres coses, si hi ha una complicitat civil entorn seu, una complicitat que, com deia abans, no necessàriament vol dir una aquiescència total. Hi ha d'haver la complicitat civil, tensa, però fèrtil, entorn d'un projecte pactat. Si no, no ens en sortirem. El PEIN és més il·lustratiu d'aquesta situació precisament perquè és un pla territorial, no sectorial, que afecta la totalitat del territori. Ser molts és un avantatge i és un inconvenient. És un avantatge perquè permet unes economies d'escala que altrament no tindríem, però és un inconvenient perquè imposa limitacions en la utilització dels recursos compartits; això també ho hem d'entendre. És com els semàfors: l'única manera de circular bé en una ciutat és que ara passin els uns i ara passin els altres. Aquesta limitació en la llibertat personal és l'única garantia de la llibertat real de poder circular, perquè la supressió de la senyalització no comportaria un increment en la llibertat de la circulació, sinó el caos circulatori més absolut. Això ho hem d'admetre d'una vegada.

Deixeu-me que us digui, en definitiva, que molt millor que gestionar bé les zones protegides d'un territori mal gestionat és gestionar correctament la totalitat del territori, encara que no hi hagi cap zona especialment protegida. Per això, jo que sóc partidari que el PEIN tiri endavant d'una vegada i que doni naixença als diversos plans sectorials que el desenvolupin, també us dic sincerament que no podem tenir taques de net en un territori globalment brut: hem de tenir zones especialment endreçades en un territori globalment planxat i endreçat. El concepte aquest de taca de net penso que és nefast, és l'acceptació d'una derrota civil espantosa, és senzillament la il·lusió davant d'una pròtesi d'algú que ha acceptat definitivament la seva incapacitat de caminar amb una certa elegància natural. Però alhora hem d'acceptar entre tots que necessitem uns plans de protecció del patrimoni col·lectiu, de la mateixa manera que tenim plans de protecció del patrimoni personal, cadascú que pensi en ell mateix. El patrimoni personal o familiar té fragments d'elements que no són objecte d'una especial explotació, sinó d'una especial protecció, des d'una fotografia de l'àvia fins a una joia de la besàvia. Per això, hem d'admetre que el nostre espai col·lectiu de relació, que és el nostre territori, també exigeix plans d'aquesta mena i, per tant, no crec que sigui just tenir una actitud desqualificadora general davant de plans com el PEIN.

Deixeu-me que us digui, i amb això acabo, que si algun dia el PEIN, per un voler dels déus i aprofitant una distracció dels administradors, és aprovat, serà, al meu entendre, un document útil, però de cap de les maneres

acabat en ell mateix. El PEIN és un document tècnicament prou bo, en alguns aspectes insospitadament bo, vist el nivell mitjà de molts documents urbanístics que s'han anat generant en els últims temps, que ens ha de permetre d'arribar a poder gestionar el territori d'una manera mínimament decent, però no és un pla de gestió.

No ho és, i en aquest sentit deixeu-me que faci la principal objecció, la principal crítica i, alhora també, que de retruc mostri la meva sorpresa davant la tensa animadversió que ha generat. El PEIN identifica i cartografia uns espais que ningú no pot negar que en el context actual són, efectivament, els espais d'interès natural més interessants que hi ha, o la majoria. Identifica aquests espais i demana per a aquests espais que es desenvolupin ulteriors plans de gestió, naturalment, des de la perspectiva de la protecció. Imposa quatre úniques mesures concretes de gestió dimanants del mateix pla: que no hi hagi circulació mecànica fora dels camins, que determinades obres no es puguin emprendre sense l'execució prèvia d'estudis d'impacte ambiental, que els espais inventariats siguin automàticament considerats com a zones no urbanes i, en quart lloc, que en cas d'extraccions (mines, pedreres, etc.) hi hagi l'obligatorietat de fer un programa de restauració. Ben modest, tanmateix. Mentre estem discutint si el PEIN tira endavant o no, ens pot passar que quedem englobats dins la legislació de l'Europa comunitària i que llavors descobrim que això ja val per a tot el territori: per què els vehicles han de circular fora dels camins?, per què no s'han d'estudiar els impactes que qualsevol actuació pugui tenir sobre el territori?, per què no s'ha de restaurar qualsevol zona objecte d'una explotació extractiva?, i per què hem de considerar que no es pot construir allà on hem convingut que no és construïble? Aquestes limitacions mínimes, lluny de semblar-me excessives, són una exigència que, francament, voldria veure estesa a tot aquest territori que compartim.

Gràcies.